

**ТЕМА: «ОБ'ЄДНАННЯ БІЗНЕСУ ТА
СТАНДАРТИЗОВАНЕ
ФОРМУВАННЯ КОНСОЛІДОВАНОЇ
ЗВІТНОСТІ В ЙОГО СИСТЕМІ»**

Мета вивчення теми

Оволодіння методичним інструментарієм консолідації інформації для подальшого її використання в фінансовій аналітиці об'єднаного бізнесу.

P.S. аналіз діяльності окремих підприємств, які входять в холдингову компанію, не дає цілісної картини стану холдингу.

Консолідована ж звітність дає можливість елімінувати "подвійний облік" і привести показники фінансової звітності групи до загального знаменника з метою їх адекватного аналізу на вищому рівні управління групою підприємств.

ПЛАН

1. Види об'єднання бізнесу, облік його інтеграції та розкриття інформації про об'єднання бізнесу.
2. Теоретико-методичні інструменти консолідації фінансових звітів в системі об'єднаного бізнесу.
3. Інвестиції в асоційовані підприємства в контексті обліку та звітності.

Література

Нормативні документи:

МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу»

МСФЗ 10 «Консолідована фінансова звітність»

МСФЗ 12 «Розкриття інформації про частки участі в інших суб'єктах господарювання»

Підручник:

Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік та фінансова звітність за міжнародними стандартами. – Х.:Фактор, 2013. – 1072 с. (с. 680-788).

**Питання 1. Види об'єднання бізнесу,
облік його інтеграції та розкриття
інформації про об'єднання бізнесу**

Типи об'єднань

Порядок подання інвестиції в консолідованій звітності залежить від типу придбаної компанії: **дочірня, асоційована, спільно контрольована, інша інвестиція.**

Зазначені типи компаній розрізняються ступенем впливу з боку материнської компанії.

Дочірні компанії - це компанії, що знаходяться під контролем материнської.

Асоційовані компанії - це компанії, на діяльність яких інвестор має суттєвий вплив (але не контроль). Істотний вплив характеризується можливістю участі в прийнятті рішень з фінансової або операційної політики компанії.

Спільно контрольовані компанії - юридичні особи, які перебувають під спільним контролем учасників на підставі укладеного між ними договору, при якому жодна зі сторін не здійснює одноосібного контролю. Дана форма об'єднання також характеризується контролем з боку інвесторів, але контроль розподілений між декількома учасниками.

Типи об'єднань

Тип	Кількісна частка участі	Рівень впливу	Відображення в обліку
Дочірня компанія	Більш ніж 50%	КОНТРОЛЬ	Метод повної консолідації МСФЗ 3, МСФЗ 10
Асоційована компанія	20%-50%	Суттєвий вплив (немає контролю)	Метод участі в капіталі МСБО 28
Спільно контрольоване підприємство	Рівні частки участі	Рівноправний контроль на підставі договору про спільну діяльність	Метод участі в капіталі МСФЗ 11 «Спільна діяльність»
Інші інвестиції	Менш ніж 20%	Пасивне володіння (відсутність контролю та суттєвого впливу)	Як інші інвестиції МСБО 39, МСФЗ 9

[- - -] - об'єднання підприємств, на основі діяльності яких складається консолідована фінансова звітність

Рис. 1.1. Тракткування видів об'єднань підприємств
в законодавчих документах України

Наприклад,

**консолідовану фінансову звітність складає ПУБЛІЧНЕ
АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «МИРОНІВСЬКИЙ
ХЛІБОПРОДУКТ» (Торгова марка «Наша Ряба», «Легко!»,
«Дружба народів», «Фуа гра», «Сертифікований Ангус»,
«Бащинський», «Європродукт»)**

(<https://smida.gov.ua/>)

Мета

Мета МСФЗ (IFRS 3) - підвищити релевантність, надійність і порівнянність інформації про об'єднання бізнесу і його наслідки.

Для досягнення цього цей **МСФЗ встановлює принципи та вимоги** стосовно того, як покупець:

- а) визнає та оцінює у своїй фінансовій звітності ідентифіковані придбані активи, прийняті зобов'язання та будь-яку неконтрольовану частку в об'єкті придбання;
- б) визнає та оцінює гудвіл, придбаний при об'єднанні бізнесу, або прибуток від вигідної покупки; і
- в) визначає, яку інформацію слід розкривати, щоби користувачі фінансової звітності могли оцінити характер і фінансовий результат об'єднання бізнесу.

Визначення термінів

МСФЗ 3 визначає об'єднання бізнесу (business combination) як операцію чи іншу подію, в якій покупець отримує контроль за одним або кількома бізнесами. Операції, що їх іноді називають — істинними злиттями або — злиттями рівних, також є об'єднанням бізнесу.

При цьому бізнес (business) визначається як сукупність видів діяльності та активів, що її можна вести та якими можна управляти з метою забезпечення доходу в формі дивідендів, нижчих витрат або інших економічних вигід безпосередньо інвесторам або іншим власникам, членам чи учасникам.

владні повноваження - повноваження, обсяг яких надає можливість підприємству-інвестору, як правило, одноосібно управляти найбільш значущими видами діяльності, які суттєво впливають на формування фінансового результату підприємства, яке є об'єктом інвестицій, зокрема через формування уповноваженого органу управління, визначення фінансової, інвестиційної і комерційної політики, та контроль за їх реалізацією;

внутрішньогрупові операції - операції між материнським та дочірніми підприємствами або між дочірніми підприємствами однієї групи;

група - материнське (холдингове) підприємство та його дочірні підприємства;

неконтрольована частка - частина чистого прибутку (збитку), сукупного доходу та чистих активів дочірнього підприємства, яка не належить материнському підприємству (прямо або через інші дочірні підприємства);

нереалізовані прибутки та збитки від внутрішньогрупових операцій - прибутки та збитки, які виникають внаслідок внутрішньогрупових операцій (продажу товарів, продукції, виконання робіт, послуг тощо) і включаються до балансової вартості активів підприємства;

Облік об'єднання бізнесу

Згідно МСФЗ 3 всі об'єднання бізнесу потрібно відображати в обліку з застосуванням методу придбання.

Це означає, що об'єднання бізнесу завжди відображається як покупка однієї компанії іншою навіть в тому випадку, коли об'єднання бізнесу фактично являє злиття рівних компаній.

Застосування методу придбання вимагає:

- а) визначення *покупця*;
- б) визначення *дати придбання*;
- в) визнання та оцінку *ідентифікованих придбаних активів (ІПА), ідентифікованих прийнятих зобов'язань (ІПЗ) та будь-якої неконтрольованої частки в об'єкті придбання (НЧ)*;
- г) визнання та оцінки *гудвілу чи прибутку від вигідної покупки*.

а) визначення покупця

Щодо кожного об'єднання бізнесу одна з об'єднаних компаній повинна бути ідентифікована як покупець.

Покупець - компанія, яка отримує **контроль** над придбаною компанією. Ідентифікація покупця відбувається з урахуванням визначення контролю у відповідність до **МСФЗ (IFRS) 10**.

Ознаки покупця (владні повноваження):

- право управляти фінансовою та операційними політиками іншого суб'єкта на підставі статуту або угоди;
- право призначати і звільняти більшість членів ради директорів;
- право представляти більшість голосів на зборах ради директорів.

Приклад (визначення покупця)

Покупець – контроль за управлінням компанією

Ринкова вартість вашої компанії 100 млн.\$. Ваша компанія об'єднується з іншою компанією, ринкова вартість якої складає 120 млн.\$. Директора і менеджери Вашої компанії будуть здійснювати управління об'єднанням. В цьому випадку Ваша компанія є покупцем.

б) визначення дати придбання

ДАТА ПРИДБАННЯ – це дата фактичної передачі контролю над чистими активами та операціями компанії покупцеві.

Як правило, це дата, коли покупець юридично передає відшкодування, набуває активи і приймає зобов'язання компанії. Іноді передача відшкодування може не збігатися з датою придбання.

P.S. Результати операцій ДК включаються до консолідованої фінансової звітності, починаючи з дати придбання

в) визнання та оцінку ідентифікованих придбаних активів, прийнятих зобов'язань та будь-якої неконтрольованої частки в об'єкті

Ідентифікований актив

є ідентифікованим, якщо його можна відокремити, тобто він може бути відділений від підприємства і проданий, переданий, захищений ліцензією, наданий в оренду, обмін.

На дату придбання покупець повинен:

ПРИНЦИП ВИЗНАННЯ	ПРИНЦИП ВИМІРЮВАННЯ	КЛАСИФІКАЦІЯ
визнати окремо від гудвілу ІПА і ІПЗ і неконтрольована частка (НЧ) в компанії	виміряти ІПА і ІПЗ за справедливою вартістю на дату придбання	ІПА і ІПЗ повинні бути правильно класифіковані

Неконтрольована частка

Неконтрольована частка (НЧ) - власний капітал в дочірньому підприємстві, який не належить, прямо чи опосередковано, материнському підприємству

Неконтрольована частка ОЦІНЮЄТЬСЯ

Пропорційний метод

Метод оцінки за справедливою вартістю

Приклад

(розрахунок неконтрольованої частки в об'єкті придбання)

Компанія «Абакус» придбала 80% звичайних акцій компанії «Булат» за 400 тис. \$. Вартість придбаних чистих активів компанії «Булат» 500 тис. \$

Відповідно:

Частка покупця $500 * 0,8 = 400$ тис. \$

НЧ $500 * 0,2 = 100$ тис. \$

Г) визнання та оцінки гудвілу чи прибутку від вигідної покупки

ГУДВІЛ	ПРИБУТОК ВІД ВИГІДНОЇ ПОКУПКИ
<i>Актив, який втілює у собі майбутні економічні вигоди, що виникають від інших активів, придбаних в об'єднанні бізнесу, які неможливо індивідуально ідентифікувати та окремо визнати</i>	<i>Частка покупця в чистій справедливій вартості ідентифікованих активів, зобов'язань і умовних зобов'язань, придбаних в рамках об'єднання бізнесу, перевищує фактичну вартість її придбання</i>
Вартість частки покупця в капіталі ДК і НЧ > Вартість ідентифікованих чистих активів ДК	Вартість частки покупця в капіталі ДК і НЧ < Вартість ідентифікованих чистих активів ДК

Гудвіл необхідно щорічно перевіряти на предмет знецінення у відповідно до МСБО (IAS) 36

ВИЗНАЧЕННЯ ГУДВІЛУ

Метод пропорційного гудвілу		Метод повного гудвілу	
вартість частки покупця в капіталі придбаної компанії	X	вартість частки покупця в капіталі придбаної компанії	X
% НЧ в ідентифікованих чистих активах	X	НЧ за справедливою вартістю	X
Ідентифіковані чисті активи	(X)	Ідентифіковані чисті активи	(X)
ГУДВІЛ		ГУДВІЛ	

Приклад (визначення гудвілу)

Компанія «А» придбала 60% частки участі в «В» за 180 млн євро.

Балансова вартість ЧА в індивідуальній звітності «В» на дату придбання дорівнює 170 млн євро.

Справедлива вартість ЧА «В» на дату придбання дорівнює 200 млн євро.

Справедлива вартість НЧ на дату покупки дорівнює 110 млн євро.

Завдання: розрахуйте гудвіл і НЧ двома методами.

Рішення

Метод пропорційного гудвілу		Метод повного гудвілу	
вартість частки покупця в капіталі придбаної компанії	180	вартість частки покупця в капіталі придбаної компанії	180
% НЧ в ідентифікованих чистих активах (200*0,4)	80	НЧ за справедливою вартістю	110
Ідентифіковані чисті активи	(200)	Ідентифіковані чисті активи	(200)
ГУДВІЛ	60	ГУДВІЛ	90

Питання 2. Теоретико-методичні інструменти консолідації фінансових звітів в системі об'єднаного бізнесу

Основні вимоги до консолідованої звітності викладені в міжнародному стандарті **IFRS 10 «Консолідована звітність»**.

Консолідована звітність готується **материнською компанією**, яка **контролює** інші компанії групи.

Перед початком консолідації визначається **периметр консолідації** (тобто перелік компаній, показники яких будуть підсумовуватися при консолідації), виходячи з критеріїв наявності контролю над компаніями, що входять до групи.

Базова вимога МСФЗ зводиться до того, що якщо материнська компанія контролює компанію, вона зобов'язана її консолідувати, якщо не контролює - відобразити її як інвестицію.

Визначення термінів

консолідована фінансова звітність (consolidated financial statements) - фінансова звітність групи, у якій активи, зобов'язання, власний капітал, дохід, витрати та потоки грошових коштів материнського підприємства та його дочірніх підприємств подаються як такі, що належать єдиному економічному суб'єкту господарювання.

контроль об'єкта інвестування (control of an investee) - інвестор контролює об'єкт інвестування, якщо інвестор має право щодо змінних результатів діяльності об'єкта інвестування або зазнає пов'язаних з ними ризиків та здатний впливати на ці результати через свої власні повноваження щодо об'єкта інвестування.

група (group) - материнське підприємство та його дочірні підприємства.

неконтрольована частка участі (non-controlling interest) - власний капітал дочірнього підприємства, що не відноситься, прямо чи опосередковано, до материнського підприємства.

материнське підприємство (parent) - суб'єкт господарювання, який контролює одного або декількох суб'єктів господарювання.

дочірнє підприємство (subsidiary) - суб'єкт господарювання, який контролюється іншим суб'єктом господарювання.

КОНТРОЛЬ

Контроль визначається в МСФЗ (IFRS) 10 як повноваження компанії над об'єктом інвестицій, що дає право впливати на розмір надходжень від даної інвестиції.

*Вважається, що контроль має місце в разі, коли материнська компанія володіє (прямо або опосередковано) через дочірні компанії **більш ніж половиною прав голосу**, крім виняткових випадків обмеження контролю.*

*Однак контроль можливий і в разі, якщо компанії належить і менше половини голосуючих акцій. Контроль має місце в разі, коли права голосу не є домінуючим фактором у визначенні того, хто контролює об'єкт інвестиції; наприклад, такі випадки, якщо права голосу відносяться тільки до адміністративних завдань, а **керівництво відповідної діяльності здійснюється за допомогою договірних угод.***

1. Фінансова звітність материнського підприємства та його дочірніх підприємств, що використовується при складанні консолідованої фінансової звітності, **складається за той самий звітний період і на ту саму дату балансу.**
2. Консолідовану фінансову звітність складають з фінансової звітності групи підприємств **з використанням єдиної облікової політики** для подібних операцій та інших подій за схожих обставин. Якщо при складанні консолідованої фінансової звітності неможливо застосувати єдину облікову політику, то про це повідомляється у примітках до консолідованої фінансової звітності.
3. Консолідована фінансова звітність складається шляхом **впорядкованого додавання показників фінансової звітності дочірніх підприємств до аналогічних показників фінансової звітності материнського підприємства.**
4. При складанні консолідованої фінансової звітності **підлягають виключенню:**
 - 1) балансова вартість **фінансових інвестицій** материнського підприємства в кожне дочірнє підприємство і **частка материнського підприємства в капіталі** кожного дочірнього підприємства;
 - 2) сума **внутрішньогрупових операцій та внутрішньогрупового сальдо;**
 - 3) сума **нереалізованих прибутків та збитків від внутрішньогрупових операцій.**
5. Материнське підприємство для складання консолідованої фінансової звітності **визначає неконтрольовану частку** у власному капіталі, чистому прибутку (збитку) та сукупному доході дочірніх підприємств.

Алгоритм консолідації

- 1. Визначається дата придбання і покупець (тобто материнська компанія, яка представлятиме консолідовану звітність).**
- 2. Оцінюється справедлива вартість чистих активів придбаної компанії.**
- 3. Визначається гудвіл (або дохід від вигідної угоди).**
- 4. Визначається нерозподілений прибуток групи.**
- 5. Розраховується частка меншості.**
- 6. Проводиться порядкове підсумовування статей звітності.**
- 7. Здійснюються консолідаційні коригування.**

Приклад

Акціонерний капітал АТ Бета представлений звичайними акціями номіналом 1 у.о. кожна.

АТ Альфа придбала 15600 акцій АТ Бета 01.01.2017, що становить 80% акціонерного капіталу (всього було випущено 19500 звичайних акцій), за 28600 у.е.

Станом на дату придбання справедлива вартість земельної ділянки АТ Бета вище її балансової вартості на 4900 у.е.

Протягом 2017 року АТ Альфа реалізувала АТ Бета за 2000 у.о. товари собівартістю 1300 у.е.

На кінець року заборгованість за товари не погашена. Товари на 31.12.2017 залишаються на складі АТ Бета.

За 2017 рік за оцінками фахівців гудвіл компанії знецінився на 10%.

Звіт про фінансовий стан ПАТ Бета на 01.01.2017

Стаття	Сума, у.о.
Основні засоби	22000
Запаси	5000
Дебіторська заборгованість	500
Грошові кошти	2000
Всього активи	29500
Акціонерний капітал	19500
Емісійний дохід	1200
Нерозподілений прибуток	1760
Всього власний капітал	22460
Кредити отримані	1000
Кредиторська заборгованість	6040
Всього зобов'язання	7040
Всього пасиви	25900

Розрахунок чистих активів ПАТ Бета

Показники	Сума, у.о.
Акціонерний капітал	19500
Емісійний дохід	1200
Нерозподілений прибуток	1760
Корегування вартості основних засобів	4900
Всього чисті активи на дату придбання	27360

Гудвіл

Показники	Сума, у.о.
Вартість придбання ПАТ	28600
Справедлива вартість чистих активів ПАТ Бета (частка АТ Альфа)	$27360 * 80\% = 21888$
Гудвіл на дату придбання	$28600 - 21888 = 6712$
Знецінення гудвілу	$6712 * 10\% = 671$
Гудвіл на 31.12.2017	$6712 - 671 = 6041$

Баланси ПАТ «Альфа» і ПАТ «Бета» на 31.12.2017

Стаття звіту	ПАТ «Альфа»	ПАТ «Бета»
Основні засоби	33350	25900
Інвестиція в Бета	28600	-
Запаси	14933	6040
Дебіторська заборгованість	12382	420
Грошові кошти	735	1140
Всього активи	90000	33500
Акціонерний капітал	37000	19500
Емісійний дохід	5200	1200
Нерозподілений прибуток	24110	3300
Всього власний капітал	66310	24000
Кредити отримані	15000	1300
Кредиторська заборгованість	8690	8200
Всього зобов'язання	23690	9500
Всього пасиви	90000	33500

Розрахунок чистих активів ПАТ «Бета»

Показники	Сума на 01.01.2017	Сума на 31.12.2017	Зміна
Акціонерний капітал	19500	19500	
Емісійний дохід	1200	1200	
Нерозподілений прибуток	1760	3300	+1540
Корегування вартості основних засобів	4900	4900	
Всього чисті активи на дату придбання	27360	28900	+1540

Розрахунок нерозподіленого прибутку Групи Альфа & Бета

Показники	Сума на 31.12.2017
Нерозподілений прибуток АТ «Альфа»	24110
Внутрішньогруповий прибуток (виключається з прибутку АТ «Альфа»)	-700
Частка в зростанні нерозподіленого прибутку АТ «Бета» після дати придбання	$1540 * 80\% = 1232$
Знецінення гудвілу з дати придбання	-671
Разом нерозподілений прибуток Групи Альфа & Бета	23971

Розрахунок частки меншості (неконтрольованої частки):

Показники	Сума, у.о.
Чисті активи АТ Бета на дату звітності (31.12.2017)	28900
Частка меншості:	$28900 * 20\% = 5780$

Консолідаційні коригування

Стаття звіту	Альфа, у.о.	Бета, у.о.	Корегування, у.о.	Всього, у.о.
Основні засоби	33350	25900	+4900	64150
Гудвіл			+6041	6041
Інвестиція в Бета	28600	-	-28600	-
Запаси	14933	6040	-700	20273
Дебіторська заборгованість	12382	420	-2000	10802
Грошові кошти	735	1140	-	1875
Всього активи	90000	33500		103141
Акціонерний капітал	37000	19500	-19500	37000
Емісійний дохід	5200	1200	-1200	5200
Нерозподілений прибуток	24110	3300	-24110-3300+23971	23971
Всього власний капітал	66310	24000		66171
Частка меншості			+5780	5780
Кредити отримані	15000	1300	-	16300
Кредиторська заборгованість	8690	8200	-2000	14890
Всього зобов'язання	23690	9500		31190
Всього пасиви	90000	33500		103141

Консолідована фінансова звітність

Підсумки:

- 1. Інвестиція материнської компанії** в дочірню є внутрішньогруповою операцією і повинна бути повністю елімінована (виключена).
- 2. Гудвіл** не є компонентом окремої звітності тієї чи іншої фірми. Він з'являється тільки в консолідованій звітності групи.
- 3. Внутрішньогрупова дебіторська і кредиторська заборгованість** повинні бути повністю виключені.
- 4. Акціонерний капітал і емісійний дохід** материнської компанії від консолідації ніколи не змінюються.
- 5. Нерозподілений прибуток групи і неконтрольована частка,** з'являються в звітності в сумах, розрахованих окремо.

Отже, МСФЗ 3 і МСФЗ 10 встановлюють правила консолідації.

Консолідована звітність підготовлена по цим правилам, забезпечує об'єктивність та правдивість наданої інформації.

Така звітність призначена для того, щоб показати власникам, що являють собою інвестиції і чисті активи компанії.